

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНОМУ ВНЗ

У статті аналізується проблема використання інноваційних технологій у процесі викладання іноземної мови; розглядаються особливості вивчення іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі, а також пропонуються способи поєднання традиційних та інноваційних методів навчання.

Ключові слова: *інноваційні методи навчання, принципи комунікативності, викладання іноземної мови у немовному ВНЗ.*

Сучасні темпи росту багатьох галузей промисловості та розвиток економічних, культурних, інформаційних зв'язків вимагають від випускника вищого навчального закладу активного володіння іноземною мовою. Цілі курсу іноземної мови в немовному ВНЗ визначаються комунікативними та пізнавальними потребами фахівців. Основним завданням є набуття студентами комунікативної компетенції, рівень якої на окремих етапах мовної підготовки дозволяє використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для цілей самоосвіти. Одним із засобів досягнення студентами комунікативної компетенції вважається формування та вдосконалення мовних навичок. Володіння іншомовною лексикою професійної сфери забезпечує здатність фахівця до діалогу з іншими, вміння осмислити і зрозуміти, що об'єднує його з партнером, дозволяє донести до співрозмовника свої думки, обмінятися інформацією, сприяє самоосвіті.

Аналіз останніх публікацій [1 – 4] свідчить про необхідність підвищення ефективності навчання іноземних мов за допомогою використання інформаційних технологій. Можемо зробити припущення, що вирішення проблеми підвищення якості підготовки студентів у курсі викладання іноземної мови буде успішним, якщо будуть конкретно визначені роль і місце інноваційних технологій у навчально-виховному процесі, а також розроблені методичні рекомендації з їх використання, що сприятимуть підвищенню якості освітнього процесу.

Мета статті – проаналізувати стан вирішення проблеми підвищення ефективності процесу навчання іноземних мов у немовному ВНЗ за умови використання інноваційних технологій. Спочатку слід усвідомити, як узгоджується соціальне замовлення суспільства, а саме – підготувати за короткий термін фахівця, який добре володіє іноземною мовою, з вимогами навчальної програми немовного ВНЗ та мінімальною кількістю годин у навчальному плані. Можемо відмітити, що досягнення поставленої мети (підготовка студента протягом обмеженого навчальними рамками періоду) можливе лише завдяки поєднанню традиційних та інноваційних методів навчання. При цьому наголос треба робити на принципі комунікативності як у процесі викладання, так і в розробці навчальних матеріалів та навчальних посібників, що використовуються у навчальному процесі. Вивчення особливостей усної наукової мови має враховувати новітні дані психологічної та методичної науки, з одного боку, і комунікативні особливості мови конкретної спеціальності відповідно до профілю навчання, з іншого.

Традиційно навчання іноземних мов в немовному ВНЗ було орієнтоване на читання, розуміння й переклад спеціальних текстів, а також на вивчення проблем синтаксису наукового стилю. Однак сучасний погляд на методику викладання спонукає звернути більшу увагу на розвиток навичок мовного спілкування на професійні теми і ведення наукових дискусій, тим більше, що робота над ними не заважає розвитку мовленнєвих навичок [7; 8]. Усне мовлення традиційно розглядається як слухання або читання, розуміння і репродуктивне відтворення прослуханого або прочитаного матеріалу у формах як усного (діалогічного чи монологічного), так і письмового мовлення. Таким чином, йдеться про реалізацію мовного акту говоріння в процесі усної комунікації між двома або більше особами. Запис прослуханого і використання написаного тексту як джерела усного мовленнєвого акту легко здійсненні в умовах навчальної аудиторії.

Базуючись на роботах учених [5; 6], схема навчання усного мовлення за фахом може, на наш погляд, будуватися з урахуванням наступних положень:

1. Визначення комунікативних ознак більшості типів текстів конкретної спеціальності, які описані в лінгвістичній літературі, а також засобів вираження цих ознак, тобто комунікативних моделей.
2. Визначення комунікативних ознак усного мовлення та засобів вираження цих ознак.
3. Зіставлення цих засобів вираження й відбір моделей для пасивного та активного тренування.
4. Визначення найбільш повного переліку комунікативних ознак і моделей усного мовлення з конкретної спеціальності та розробка системи вправ для їх активного тренування.
5. Аналіз різних видів текстів з певної спеціальності, відбір окремих видів текстів, що є комунікативно орієнтованими, визначення їх основних комунікативних особливостей та розробка ефективної системи вправ для тренування відібраних структурних одиниць.
6. Усна комунікація від монологу до діалогу і, навпаки, із застосуванням різномовних завдань, проблемних ситуацій та ділових ігор.

Слід зауважити, що у навчанні повинні широко використовуватися сучасні дидактичні принципи комунікативності, наочності, використання аудіо-та мультимедійних засобів і т.д.

Беручи систему вправ, націлених на усне спілкування, викладачеві необхідно пам'ятати про їх загальну побудову та дозування труднощів: від однієї труднощі в одній вправі до розпізнавання зовнішньо схожих явищ, про циклічність повторення досліджуваного матеріалу в малих дозах протягом тривалого часу, про доведення навички до автоматизму, про ускладнення вправ і т.п., хоча однією з головних і неодмінних умов повинна залишатися постійна комунікативна орієнтованість їх на усне мовлення в рамках конкретних мовних ситуацій навчально-наукової сфери діяльності [5]. Працюючи в немовному виші, викладач іноземної мови повинен добре знати особливості наукових і технічних текстів з досліджуваної спеціальності і в міру потреби знайомити з ними учнів. У першу чергу, це наявність спеціальної термінології, особливої загальнонаукової лексики, специфічної службової лексики, тих чи інших складних граматичних конструкцій. Наприклад, пасив, модальні конструкції, конструкції з інфінітивом та герундієм.

Основою для навчання в умовах немовного середовища має служити текст іноземною мовою. Викладач повинен відібрати ті види і типи текстів з досліджуваної спеціальності, які допоможуть студенту реалізувати комунікативні можливості говоріння. Наприклад, можна розрізнити тексти:

- за засобом передачі: усні та письмові;
- за характером викладу: опис, повідомлення, розповідь, міркування, розгляд та їх комбінації в спеціальних видах текстів, таких як анотації, рецензії тощо;
- за ступенем спеціалізованості: дослідні, такі як монографії, наукові статті, навчальні, тобто статті та тексти з підручників, довідників, словників тощо [6].

Англomовний науковий текст загалом характеризується мовною економією, особливістю термінологічних систем, спеціальними мовними штампами, докладністю викладу (схеми, таблиці, повтори, заміна одних структурних одиниць іншими).

Усна ж мова має інші особливості – це особлива емоційна забарвленість, простота викладення думок, спрощення граматичних конструкцій тощо. Вже на стадії первинного тренування структур мовленнєвого акту виникає необхідність у зіставленні комунікативних ознак наукового тексту та усного мовлення з певної спеціальності. Одні комунікативні моделі мають використовуватися на рівні впізнавання, інші тренуються активно. Граматичною базою усного акту комунікації служить просте речення і найбільш поширені типи складнопідрядних речень, які не повинні містити великого числа другорядних членів. Низка досліджуваних структур може носити характер кліше і фразеологізмів. Необхідно підкреслити, що робота зі створення базових знань повинна проходити, особливо на початковому етапі, за чітким алгоритмом з озвучуванням усього матеріалу. Починати роботу можна з читання тексту, але необхідно націлювати студентів на сприйняття інформації на слух. Тут може виправдати себе і використання "інтонаційного читання" та інші сучасні методики. І, звичайно, слід ширше використовувати аудіо-та мультимедійні засоби. Це приклад роботи у мультимедійній лабораторії [6]. На першому етапі пропонується така схема роботи:

1. Прослуховування зразка 1 (питання, фраза) голосом диктора.
2. Повторення зразка 1 студентами в паузі.
3. Повторення зразка 1 диктором.
4. Робота студента зі зразком 1 у паузі (повторення, доповнення фрази, відповідь на питання) і створення, таким чином, аудіозапису зразка 2.
5. Прослуховування зразка 2 голосом диктора (іншими словами – зразок 3).
6. Порівняння студентами свого запису (зразка 2) із зразком 3.
7. Повторення зразка 3.

Робота може відбуватися за скороченим або подовженим алгоритмом залежно від цілей комунікації. Текст як основна навчальна одиниця при навчанні іноземної мови повинен, особливо на перших порах, озвучуватися і прослуховуватися багаторазово і повторюватися цілком, різними блоками. Лише тоді студент зможе навчитися визначати основну тему тексту і його логічну структуру, тобто розподіл елементів "тема-рема", що й повинно бути базою акту комунікації за фахом. Головне полягає в умінні правильно поставити запитання (логічно і граматично), а також повно відповісти на поставлене питання, тобто вловити і підтримати бесіду, пам'ятати про логіку викладення думок. Вправи, комунікативно-орієнтовані на усне мовлення, повинні включати в себе відтворення тієї чи іншої моделі без зміни, із зміною, однією людиною, в комунікативній парі і т.д.

Навчання усного мовлення іноземною мовою, особливо за фахом, у немовному ВНЗ, – це складний процес, оскільки в мовленні студента повинні бути присутніми елементи відповідного текстового жанру, наприклад, наукового стилю. Робота викладача полегшується тим, що це мовлення може бути близьким за багатьма параметрами покладеному в основу навчання навчальному тексту. Багато "життєвих" ситуацій можна "програти" в аудиторії, коли від тренувальних вправ переходять до діалогу. Мова може йти про прослуховування, читання, переказ, діалоги, вирішення проблемних ситуацій тощо. Можна використовувати повний або частковий зворотний переклад і т.п. Головне полягає в умінні вичленити основну тему проблеми, правильно описувати, формулювати, заперечувати, шукати вірне рішення. Під час розвитку навичок усного мовлення іноземною мовою за фахом необхідно пам'ятати, що монологічний елемент не поступається діалогічному. Тому далі слід рухатися до збільшення обсягу монологічного мовлення в діалозі а, пізніше, до чисто монологічних форм усного мовлення – резюме, реферування, анотування, описання схем, явищ, проблем.

Слід зазначити, що поставленої мети можна досягти тільки на основі комунікативно-орієнтованих підручників і навчальних матеріалів. Зрозуміло, що на заняттях з іноземної мови тренуються основні навички усної комунікації, які можуть бути повністю реалізовані у подальшій професійній діяльності. Слід зауважити, що простий виклад теми за фахом не може служити мірилом знань, умінь і навичок студентів у

цій галузі. Це, як ми бачили вище, швидше одна з тренувальних вправ. Лише в бесіді з викладачем або в парі "студент-студент", у постановці питань, відповідях на них, при визначенні основної теми запропонованого матеріалу, анотації на нього і т.п. можна з'ясувати ступінь підготовленості студента до подальшого використання іноземної мови у житті.

Таким чином, інноваційні технології викладання іноземних мов у немовному ВНЗ полягають у поєднанні традиційних і інтенсивних методів навчання, заснованих на функціонально-комунікативній моделі мови, та розробці цілісної системи вправ для навчання студентів іншомовленнєвого спілкування на професійні теми. Використання проблемного підходу у викладанні іноземної мови, який спрямований як на оволодіння новими знаннями, уміннями в різних видах мовленнєвої діяльності, так і на формування творчих здібностей студентів, є одним із перспективних шляхів підвищення якості освітнього процесу. На сучасному етапі розвитку методичної науки можна наполягати на необхідності реалізації принципу проблемності або проблемного підходу, який є основою для інтеграції різних підходів у викладанні іноземної мови у немовному виші.

Використані джерела

1. Віщюк А. А. Становлення та розвиток основних положень методики інтенсивного навчання іноземних мов: головні ідеї та принципи / А. А. Віщюк // Вісник ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка. – № 10 (221). – Ч. I, 2011. – С. 178–186.
2. Ковалевская Е. В. Проблемное обучение: подход, метод, тип, система / Е. В. Ковалевская. – М. : "МНПИ", 2000. – 247 с.
3. Коньшева А. В. Современные методы обучения английскому языку / А. В. Коньшева. – Минск: Тетра система, 2007. – 352 с.
4. Сасенко Н. С. Інноваційні технології у навчанні іноземних мов професійного спрямування / Н. С. Сасенко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – Вип. 18. – С. 213–221.
5. Скалкин В. Л. Ситуативные упражнения / В. Л. Скалкин. – М. : Знание, 2004. – 100 с.
6. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 1987. – 208 с.
7. McDonough J., Shaw C. Materials and Methods in Language Teaching. A Teacher's Guide. – Oxford : Blackweil. – 1993. – 89 p.
8. Nunan D. Designing for the Communicative Classroom. – Cambridge : Cambridge University Press. – 1989. – 150 p.

Ruxter E. E.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ

В статье анализируется проблема использования инновационных технологий в процессе преподавания иностранного языка; рассматриваются особенности изучения иностранных языков в неязыковом высшем учебном заведении, а также предлагаются способы объединения традиционных и инновационных методов обучения.

Ключевые слова: *инновационные методы обучения, принцип коммуникативности, преподавание иностранного языка в неязыковом вузе.*

Richter O. Y.

THE USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN NON-LINGUISTIC UNIVERSITIES

The problem of using innovative technologies in the process of teaching foreign languages is analyzed in the article. The features of learning a foreign language in non-linguistic universities are revealed and the ways of combining traditional and innovative teaching methods are suggested.

Key words: *innovative teaching methods, the principle of communicativeness, teaching a foreign language in a non-linguistic university.*

Стаття надійшла до редакції 27.05.13

